

12. 5. 2020

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Ústavní soud se aktuálně vyjádřil k odčinění duševních útrap při usmrcení osoby blízké

Ústavní soud nálezem sp.zn. IV. ÚS 2578/19 ze dne 31.3.2020 rozhodl o zamítnutí ústavní stížnosti stěžovatelů proti rozsudkům Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 8. Předmětem sporu bylo odčinění imateriální újmy pozůstalých osob co do výše uplatněného nároku dle ust. § 2959 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku (dále jen „občanský zákoník“).

Stěžovatelé jakožto pozůstalí po obětech tragické dopravní nehody způsobené třetí osobou uplatnili proti pojišťovně přímý nárok na pojistné plnění podle § 9 odst. 1 zákona č. [168/1999](#) Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ve spojení s § 2959 občanského zákoníku. Požadovány byly částky 6 milionů, 8 milionů a 13 milionů pro jednotlivé pozůstalé. Žalovaná pojišťovna v průběhu nalézacího řízení částečně plnila i dle výsledku trestního řízení vedeného proti viníkovi dopravní nehody peněžitou náhradou za utrpěnou újmu – po 750.000,- Kč dvěma stěžovatelům za ztrátu dcery, 500.000,- Kč stěžovatelce za ztrátu sestry a 2.400.000,- Kč nezletilé stěžovatelce za ztrátu obou rodičů. Stěžovatelé vzali s ohledem na plnění pojišťovny částečně žalobu zpět a řízení bylo do této části zastaveno. Následně byla žaloba rozsudkem nalézacího soudu v plném rozsahu zamítnuta, když tento vycházel v době rozhodování z dostupné judikatury, tj. ze závěrů nálezu sp.zn. I. ÚS 2844/14 a rozsudku Nejvyššího soudu sp.zn. 4 Tdo 1402/2015 ze dne 12.4.2016, dle něhož je nutno při úvahách o výši náhrady nemajetkové újmy podle § 2959 občanského zákoníku vycházet z principu proporcionality. *„Přitom se zohledňují okolnosti na straně poškozeného (tj. pozůstalého), mezi které patří zejména kvalita a intenzita příbuzenského vztahu, věk, materiální závislost pozůstalého na usmrcené osobě apod. Na straně obviněného je třeba vzít v úvahu především jeho postoj k projednávané věci, dopad události do jeho duševní sféry a míru zavinění, eventuálně spoluzavinění usmrcené osoby.“*

Městský soud v Praze rozsudek nalézacího soudu potvrdil jako věcně správný, neztotožnil se pouze se závěrem nalézacího soudu, že částky odpovídající § 2959 občanského zákoníku a principu proporcionality jsou nižší než vyplacené pojišťovnou; za adekvátně určenou výši náhrady označil právě částky vyplacené dobrovolně pojišťovnou.

Nejvyšší soud shledal přípustným pouze dovolání sestry zesnulé, které napadeným rozsudkem meritorně zamítl. Dovolání dalších stěžovatelů odmítl pro nepřípustnost.

Ústavní soud v odvodnění nálezu odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. 25 Cdo 894/2018 ze dne 19.9.2018 (tj. vydaném v mezidobí od podání dovolání stěžovatelů do vydání napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu), který vyložil § 2959 občanského zákoníku takto: *„Při určení výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké je třeba zohlednit okolnosti jak na straně pozůstalého, tak i na straně škůdce.“*

Na straně pozůstalého je významná zejména intenzita jeho vztahu se zemřelým, věk zemřelého a pozůstalých, případná existenční závislost na zemřelém a případná jiná satisfakce (jako např. omluva, správné postihy škůdce či jeho trestní odsouzení), která obvykle není sama o sobě dostačující, její poskytnutí však může mít vliv na snížení peněžitého zadostiučinění. Zohlednit lze rovněž, byl-li

pozůstalý očitým svědkem škodní události, byl-li s jejími následky bezprostředně konfrontován či jakým způsobem se o nich dozvěděl.

Kritéria odvozená od osoby škůdce jsou především jeho postoj ke škodní události, dopad události do jeho duševní sféry, forma a míra zavinění a v omezeném rozsahu i majetkové poměry škůdce, které jsou významné pouze z hlediska toho, aby výše náhrady pro něj nepředstavovala likvidační důsledek.

Požadavek srovnání výše náhrad přiznaných v některých případech zásahů do práva na čest, důstojnost, popřípadě soukromí veřejně známých osob ze strany informačních médií a v případech jiných zásahů do osobnostních práv nelze mechanicky vykládat tak, že by náhrada za usmrcení osoby blízké měla být vždy vyšší než náhrada za zásah do jiných osobnostních práv.

Za základní částku náhrady, modifikovatelnou s užitím zákonných a judikaturou dovozených hledisek, lze považovat v případě nejbližších osob (manžel, rodiče, děti) dvacetinásobek průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející smrti poškozeného.“

Právní úprava účinná od 1.1.2014 je Ústavním soudem vykládána jako snaha zákonodárce oprostit soudní rozhodování od předem daných algoritmů, tabulek a výpočtů tak, aby nezávislý soudce v konkrétní věci pečlivě vyhodnotil její individuální okolnosti. Určení přiměřené výše odčinění imateriální újmy je věcí nezávislého rozhodování obecných soudů.

Závěr:

Jak Ústavní soud závěroval, „Ústavně konformní výklad § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, upravujícího odčinění duševních útrap při usmrcení osoby blízké, vyžaduje, aby obecné soudy aplikovaly kritéria pro výpočet odčinění imateriální újmy vymezená judikaturou Nejvyššího soudu jen jako vodítka, které je však nezbavuje povinnosti zvažovat a náležitě vyložit, zda konkrétní případ neodůvodňuje odchylku od takového výkladového základu (nahoru, či dolů); jinak se dopustí porušení čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod“. Ústavní soud tak nevyklučuje prolomení stávajících vodítek, čímž se otevírá prostor pro zásadně individuální odškodňování zohledňující konkrétní okolnosti, které jsou vždy jedinečné.

Mgr. Martina Švestková,
advokátní koncipientka

[HSP Partners advokátní kancelář v.o.s.](#)

Vodičkova 710/31
110 00 Praha 1

Tel.: +420 734 363 336
e-mail: ak@akhsp.cz

Další články:

- [Nová pravidla pro ground handling v EU a jejich dopady na letecký sektor](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)
- [Skryté ujednání v realitní smlouvě - zbytečná hra na schovávanou](#)
- [Odpovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)
- [Vnosy do společného jmění manželů a jejich valorizace v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu](#)
- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)